

شهوترانی

ابوالفضل یغمایی

والله يريد أن يتوب عليكم ويريد الذين يتبعون الشهوات أن تميلوا ميلاً
عظيماً؛^۱

خدا می خواهد شما را ببخشد، اما آنها که پیرو شهواتند می خواهند شما به کلی
منحرف شوید.

مفهوم‌شناسی

«شهوت»، کشش نفس به خواسته خود را می‌گویند^۲ و دو قسم است؛ صادق و کاذب. شهوت
صادق، شهوتی است که بدون آن بدن مختل می‌شود؛ مانند شهوت غذا هنگام گرسنگی. و
شهوت کاذب، شهوتی است که بدن بدون آن مختل نمی‌شود.^۳
واژه شهوت بیشتر به معنای شهوت جنسی به کار می‌رود.

تفسیر آیه

این آیات که به دنبال بیان احکام مختلف در زمینه ازدواج و شرایط آن نازل شده، در واقع
پاسخی است به این پرسش که چرا محدودیت و قیود می‌گذارید؟
اگر مردم در ارضای غرایز جنسی آزاد باشند بهتر نیست؟ اگر هرکسی بتواند هرگونه که
تمایل دارد لذت و بهره ببرد، چه محذوری دارد؟

۱. نساء، ۲۷.

۲. راغب، مفردات، ص ۴۶۸.

۳. همان، ص ۴۶۹.

ردائل اخلاقی: شهوت‌رانی / ۲۹

قرآن کریم نخست چهار حکمت را برای وضع قوانین شرعی در کنترل غرایز جنسی بیان می‌کند:

۱. خدا با این مقررات حقایق را بر شما آشکار می‌سازد (يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ).

۲. این قوانین، هدایتی است به سوی برنامه‌ها و روش‌های صحیح گذشتگان (وَيَهْدِيكُمْ سَبِيلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ).

۳. این مقررات، زمینه بازگشت شما به خداست (وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ).

۴. این احکام برای شما نوعی تخفیف و توسعه است (يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ).

در این آیه اشاره شده است: «آنها که غرق در گناه و شهوت‌رانی هستند می‌خواهند شما را از راه حق منحرف کنند، حدود الهی را زیر پا بگذارند، پیروان شهوات تمایل دارند همه جامعه را هم‌کیش و هم‌رنگ خود سازند»^۱.

در آیه دیگر می‌فرماید:

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا^۲

اما پس از آنان، فرزندان ناشایسته‌ای روی کار آمدند که نماز را تباه کردند و از شهوات پیروی نمودند و به زودی مجازات گمراهی خود را خواهند دید.

این آیه شریفه به آمدن گروهی ناخلف و ناصالح از بنی‌اسرائیل اشاره دارد که در مسیر گمراهی قدم نهادند و نماز را فراموش کرده، پیرو شهوت شدند. ضایع کردن نماز و پیروی از شهوات به عنوان ۲ عامل گمراهی، ارتباط محکمی با هم دارند؛ همان‌گونه که حفظ نماز و برپا داشتن صحیح آن در بازداشتن از فحشا و منکرات تأثیر مستقیم دارد. آنچه ذکر شد همان شهوت منفی و مذموم است؛ ولی باید دانست غریزه جنسی مانند دیگر غرایز و میل‌های طبیعی انسان است. هریک از امیال و غرایز در نهاد انسان مانند یک شاخه‌ای از درخت خوش‌بختی است البته لجام‌گسیختگی و طغیان غرایز، مفسد زیادی به‌وجود می‌آورد و غرایز باید تعدیل شوند، وگرنه منجر به فساد و هلاکت انسان خواهد شد. شهوت‌رانی آثار سویی دارد که برخی از آنها جبران‌ناپذیرند.

۱. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۳۵۳، با اقتباس.

۲. مریم، ۵۹.

پیام‌های آیه

۱. محدودیت‌ها و قیودی که در ازدواج مطرح است، رمز لطف خدا به انسان است.
۲. هوس‌بازان بی‌بند و بار به چیزی جز غرق کردن شما در شهوات قانع نمی‌شوند و می‌خواهند شما رفیق راهشان باشید.
۳. در مسیر شهوت‌راناں گام ننهید و از آنان تقلید نکنید که دشمن شمایند.

آیات و عناوین مرتبط

اقسام شهوت: شهوت جنسی: (اعراف، ۱۸۹؛ نساء، ۲۷ - ۲۸)؛ شهوت عاطفی: (آل عمران، ۱۴)؛ شهوت مالی: (آل عمران، ۱۴).

موارد انحراف در شهوت: آمیزش با حیوانات: (مؤمنون، ۶ - ۷)؛ استمنا: (مؤمنون، ۶ - ۷)؛ زنا: (نساء، ۱۵)؛ لواط: (اعراف، ۸۰ - ۸۱).

آثار پیروی از شهوات: انحراف: (نساء، ۲۷)؛ تضييع نماز: (مریم، ۵۹)؛ جهل: (یوسف، ۳۰ و ۳۳)؛ دوری از رحمت: (نساء، ۲۳ - ۲۴ و ۲۷).

عوامل تحریک شهوت: بی‌حجابی: (نور، ۳۱)؛ چشم‌چرانی: (نور، ۳۰ - ۳۱)؛ خودآرایی: (احزاب، ۳۳)؛ رابطه پنهانی: (یوسف، ۲۳)؛ رفتار فتنه‌انگیز: (یوسف، ۲۸)؛ شیطان: (اعراف، ۱۶ - ۱۷)؛ صحنه شهوانی: (نور، ۵۸ - ۵۹)؛ صدای نازک: (احزاب، ۳۲).

راه‌های کنترل شهوت: آمیزش مشروع: (بقره، ۱۸۷)؛ ازدواج: (نساء، ۲۴)؛ استعاذه به خدا: (یوسف، ۲۳ - ۲۴)؛ استعانت از خدا: (یوسف، ۳۲ - ۳۴)؛ تقوا: (آل عمران، ۱۴ - ۱۵)؛ دعا: (یوسف، ۳۳ - ۳۴)؛ عفت: (نور، ۳۱ و ۳۳).^۱

آثار شهوت‌رانی

برخی از آثار شهوت‌رانی و شهوت‌پرستی که در آیات و روایات آمده به اختصار به شرح زیر است:

۱. نابودی دین

امام علی علیه السلام فرمود: «پیروی از شهوات دین را نابود می‌کند».^۲

۲. بیماری روحی

امام علی علیه السلام فرمود: «کسی که هم‌دم شهوت باشد جان‌ش بیمار و خردش علیل است».^۳

۱. رفسنجانی، فرهنگ قرآن، ج ۱۸، ص ۹۵ - ۹۶، ۹۹ و ۱۰۲.

۲. آمدی، غرر الحکم، ص ۴۰۲، ش ۵۹۸۹.

۳. ری شهری، ترجمه میزان الحکمه، ج ۱۴، ص ۶۶۹۷، ش ۲۱۴۱۱.

۳. اسارت

امام علی علیه السلام فرمود: «بنده شهوت، خوارتر از بنده زر خرید است».^۱

۴. نابودی انسان

امام علی علیه السلام فرمود: «آغاز شهوت، سرمستی است و فرجامش نابودی».^۲

۵. سم‌گشنده

امام علی علیه السلام فرمود: «شهوت‌ها زهرهایی گشنده‌اند».^۳

۶. دام شیطان

امام علی علیه السلام فرمود: «شهوت‌ها دام‌های شیطان‌اند».^۴

۷. دوری از رحمت

شهوت‌رانی، مایه دوری از رحمت خداست.^۵

۸. گمراهی

پیروی از شهوت، موجب گمراهی و ضلالت انسان است.^۶

۹. تزییع نماز

پیروی از شهوات، موجب تزییع نماز و بندگی خداست.^۷

عوامل کنترل و تعدیل شهوت

۱. عفت

نقطه مقابل شهوت‌پرستی، عفت است. در اخلاق، عفت حدّ وسط میان سستی و شهوت‌رانی است. عفت در کاهش شهوت، اثر مهم دارد.^۸

۱. همان، ش ۲۱۴۱۶.

۲. همان، ش ۲۱۴۰۹.

۳. همان، ش ۲۱۳۸۰.

۴. همان، ش ۲۱۳۸۱.

۵. نساء، ۲۳ - ۲۴ و ۲۷.

۶. مریم، ۵۹.

۷. همان.

۸. آمدی، غرر الحکم، ص ۸۹، ش ۲۱۴۸.

۲. حذف زمینه‌ها

یکی از راه‌های کنترل شهوت، حذف زمینه‌های شهوت است؛ مثلاً رابطه‌های کلامی، نگاه و اختلاط، زمینه‌های مهمی برای شهوترانی است. اگر این زمینه‌ها از زندگی انسان حذف شود، انسان در کنترل شهوت خود موفق می‌شود. از سویی دیگر، صفاتی که در این راه انسان را کمک می‌کنند باید تقویت شوند؛ مانند غیرت در مردان و خود نگه‌داری در زنان. امام علی علیه السلام فرمود: «آیا شما غیرت و حیا ندارید که زنانان به بازارها سرازیر شده، زحمت برای مردم ایجاد می‌کنند»^۱.

امروزه مراقبت از خواسته‌های شهوانی و رعایت عفت مهم‌تر و ضروری‌تر است؛ زیرا از طریق وسایل ارتباط جمعی، اینترنت و موبایل، فیلم‌های مستهجن و مهیج عشقی و تصاویر رکیک و شهوت‌زا به راحتی در دسترس همه است و اینها زمینه‌های خطرناکی برای افتادن به دام‌های شیطانی شهوات فراهم می‌کنند، به‌ویژه که برخی از بنگاه‌های تبلیغاتی و تجارتي در پشت این صحنه‌ها معرکه گردان هستند.

۳. ازدواج

مهم‌ترین راه کنترل شهوت جنسی، ازدواج و تشکیل خانواده است. ازدواج ضمن آرامش‌بخشی به زن و مرد، غریزه جنسی آنها را تعدیل می‌کند و از دام‌های شیطانی آنان را می‌رهاند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمود: «هر جوانی که در آغاز جوانی زن بگیرد، شیطان فریاد می‌زند: وای بر او، دین خود را از دست برد من حفظ کرد»^۲.

گریز از ازدواج، بالا رفتن سن ازدواج و فرار از تشکیل خانواده، زمینه‌ساز روابط نامشروع و فحشا در جامعه می‌شود. اگر ازدواج به عنوان یک پناهگاه مشروع جنسی مورد توجه قرار گیرد، افرادی متعهد شوند همان‌طور که مجالس مذهبی برگزار می‌کنند، مدرسه می‌سازند، نذر می‌کنند، زیارت می‌روند، به امر ازدواج جوانان نیز بپردازند؛ ضمن دریافت اجر معنوی، ضریب امنیت و استحکام اخلاقی جامعه را فراهم می‌سازند. ازدواج، احساس مسئولیت افراد را بالا برده، استقلال اقتصادی و شخصیتی به آنان می‌دهد.

۱. عاملی، وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۱۷۴.

۲. همان، ج ۱۴، ص ۳۷.

امام صادق علیه السلام فرمود:

أَرْبَعَةٌ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ مَنْ أَقَالَ نَادِمًا أَوْ أَغَاثَ لَهْفَانًا أَوْ أَعْتَقَ نَسَمَةً أَوْ زَوَّجَ عَزَبًا؛

خداوند به چهار گروه روز قیامت نظر رحمت می افکند؛ ۱. کسی که از پشیمانی درگذرد؛ ۲. کسی که به فریاد بی چاره‌ای برسد؛ ۳. کسی که بنده‌ای آزاد کند؛ ۴. کسی که جوانی را زن بدهد. افرادی که به گمان فقر و نداری ازدواج را ترک می کنند، به خدا سوءظن دارند و این، حرام است؛ خدا در قرآن وعده داده است: «اگر فقیر باشید، شما را بی نیاز می کنیم»^۱.

امام صادق علیه السلام فرمود:

مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْفَقْرِ فَقَدْ أَسَاءَ الظَّنَّ بِاللَّهِ؛^۲

کسی که ازدواج را از ترس فقر ترک کند به خدا گمان بد ورزیده است. باید مراکز و مؤسسه‌هایی ایجاد شوند تا ازدواج را در جامعه نهادینه کنند. شکل سنتی همسریابی برای پاسخ‌گویی به نیازها کافی نیست؛ حتی باید مراکزی باشند برای افرادی که همسر از دست داده‌اند یا جدا شده‌اند، تا نسبت به ازدواج مجدد آنها اقدام کنند. امیر مؤمنان علیه السلام می فرماید: «بالاترین شفاعت‌ها آن است که زمینه ازدواج دو نفر فراهم شود تا جدیت و تلاش آنها ثمره بدهد»^۳.

۵. پر کردن اوقات فراغت

بی‌کاری، فراغت و سرگردانی، زمینه ول‌گردی و انحرافات جنسی را فراهم می‌سازد. جوانان از انرژی زیادی برخوردار است، آمادگی برای فعالیت‌های مختلف دارد، اگر انرژی جوانان درست مدیریت و مهار نشود، برای جامعه فاجعه‌آفرین خواهد بود. قرآن کریم به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ»^۴؛ از هر کاری فارغ شدی به کار مهم دیگری بپرداز.

۱. نور، ۳۲.

۲. حویزی، تفسیر نورالتقلین، ج ۳، ص ۵۹۷.

۳. مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۲.

۴. انشراح، ۷.

امام کاظم علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَيُبْغِضُ الْعَبْدَ الْفَارِغَ»^۱؛ خدا بنده بی‌کار و فارغ را مبغوض می‌دارد.

باید برای اوقات فراغت نوجوان و جوانان برنامه‌ریزی شود تا بتوانند استعداد خود را به خلاقیت تبدیل و آشکار کنند. اوقات فراغت نباید به اوقات بطالت، سرگرمی، خوش‌گذرانی، بیهوده‌گویی، شهوترانی و اعتیاد منجر شود. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود:

۱. مراکز ورزشی، تفریحی تأسیس شود و ارزان در اختیار جوانان قرار گیرد.
۲. برنامه‌های فوق برنامه در مساجد برگزار گردد.
۳. اردوهای آموزشی و سفرهای زیارتی، تفریحی علمی برگزار گردد.
۴. مدارس در تابستان، کار تربیتی را تعطیل نکنند.
۵. بنگاه‌های خیریه‌ای تشکیل شود تا کارهای کوتاه‌مدت برای جوانان ایجاد کنند.

حکایت

۱. شهوترانی و جنایت

زنی از بنی‌عمر در بازار عکاظ نشسته بود. جوانی از بنی‌کنانه به او نزدیک شد، چند قدمی گردش چرخید و سپس از زن درخواست کرد که خود را به وی بنمایاند تا از تماشای او لذت ببرد. زن از انجام تمنای جوان خودداری کرد. جوان که در ارضای شهوت جنسی خود شکست خورده بود به فکر انتقام افتاد، بدون آن‌که زن متوجه شود پشت سر او نشست و با تیغ تیزی درز پشت پیراهن وی را شکافت. موقعی که زن از جا حرکت کرد، بدن و ران او از شکاف پیراهن ظاهر شد، کسانی که ناظر این ماجرا بودند، خندیدند، زن که از این اهانت خشمگین شده بود با صدای بلند فریاد زد و بنی‌عمر را به یاری خود طلبید. افراد قبیله با شمشیرهای برهنه به یاری او شتافتند و به جوان متجاوز حمله کردند، جوان نیز قبیله بنی‌کنانه را به کمک خود خواست، دو قبیله به‌جان هم افتادند و عده‌ای در این واقعه کشته شدند!^۲

نتیجه شهوترانی و هوس‌بازی، از بین رفتن جان‌های افرادی شد.

۲. حجاب زن

امام علی علیه السلام می‌فرماید: در روزی ابری و بارانی با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در بقیع نشسته بودیم که زنی رد شد در حالی که بر چارپایی سوار بود، پای مرکب او داخل گودالی رفت و زن نقش بر

۱. طوسی. من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۶۹.

۲. فلسفی، جوان، ج ۱، ص ۳۱۸.

زمین شد، رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صورتش را برگرداند تا نگاهش به اندام زن نیفتد. گفتند: ای رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! این زن شلوار بر تن دارد. پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سه بار فرمود:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمَسْرُورَاتِ، أَيُّهَا النَّاسُ! اتَّخِذُوا السَّرَاوِيلاتِ، فَإِنَّهَا مِنْ أَسْتَرِ
ثِيَابِكُمْ وَحَقَّنُوا بِهَا نِسَائِكُمْ إِذَا خَرَجْنَ؛^۱

پروردگارا! زنانی را که شلوار می پوشند مورد مغفرت قرار ده، شلوار را برای زنان برگزینید که بهترین پوشش است و زنانتان را موقع بیرون رفتن از خانه در امنیت قرار می دهد.

۳. گناهسوزی عابد

عابدی در بنی اسرائیل زندگی می کرد. زنی شبانه در خانه عابد را زد و گفت: مرا میهمان خود گردان. عابد گفت: بودن زن و مرد نامحرم در یک محل صحیح نیست. زن گفت: می ترسم که درندگان به من زیان رسانند. عابد متأثر شد و زن را به منزل خود راه داد و چراغ را خاموش کرد. زن گفت: تو مرا در تاریکی وارد ساخته ای! عابد چراغ را روشن کرد مقدار کمی که نشست شهوت بر او غالب شد و چون بر نفس خویش ترسید، انگشت کوچک خود را به سوی آتش گرفت و آن را سوزاند و هر وقت شهوت بر او غلبه می کرد یکی از انگشتان خود را می سوزاند تا این که هر پنج انگشت خود را سوزاند. هنگامی که صبح شد به زن گفت: بیرون برو که میهمان بدی برای من بودی.^۲

شعر

آن یکی با شمع برمی گشت روز	کرد بازاری دلش پر عشق و سوز
بوالفضولی گفت او را: کان فلان!	هین چه می جوئی به سوی هر دکان؟
گفت: می جویم به هر سو آدمی	که بود حی از حیات آن دمی
هست مردی؟ گفت: این بازار پر	مرد مانند آخر ای دانای حر
گفت: خواهم کرد بر جاده دو ره	در ره خشم و به هنگام شده

۱. نوری، مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۲۴۴.

۲. مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۴۰۱.

وقت خشم و وقت شهوت مرد کو؟
این نه مردانند اینها صورتند

طالب مردی چنینم کو؟ بگو^۱
مردۀ نانند و کشته شهوتند^۲

تن آدمی شریف است به جان آدمیت
طیران مرغ دیدی تو ز پای بند شهوت
نه همین لباس زیباست نشان آدمیت
رسد آدمی به جایی که به جز خدا نبیند
به درآی تا ببینی طیران آدمیت
بنگر که تا چه حد است مکان آدمیت^۳

۱. امینیان، مبانی اخلاق اسلامی، ص ۷۶، به نقل از: مثنوی، دفتر پنجم، ابیات ۲۸۸۶ - ۲۸۹۳.

۲. همان.

۳. امینیان، مبانی اخلاق اسلامی، ص ۸۲، به نقل از: سعدی، بوستان، ص ۷۹۰.